

УНИВЕРЗИТЕТ У БЕОГРАДУ
ФАКУЛТЕТ БЕЗБЕДНОСТИ

**Извршење алтернативних кривичних санкција у кривичном
законодавству Републике Србије**

ДИПЛОМСКИ РАД

МЕНТОР: Проф. др Ивана Симовић

КАНДИТАТ: Јелена Брајовић

Београд, 2017. године

Садржај:

1. Увод.....	4
2. Настанак и појам алтернативних кривичних санкција.....	5
2. 1. Историјски развој алтернативних кривичних санкција.....	5
2.2. Појам алтернативних кривичних санкција.....	6
2. 2. 1. Уже схватање алтернативних кривичних санкција.....	7
2. 2. 2. Шире схватање алтернативних кривичних санкција.....	7
3. Историјат алтернативних кривичних санкција код нас.....	7
3. 1. Новелирање српског кривичног законодавства.....	7
3. 2. Разлози увођења алтернативних кривичних санкција.....	9
3. 3. Систем кривичних санкција у законодавству РС.....	10
4. Повереничка служба.....	11
5. Алтернативне кривичне санкције према пунолетним учиниоцима кривичних дела.....	12
5. 1. Условна осуда.....	12
5. 1. 1. Условна осуда са заштитним надзором.....	12
5. 1. 1. 2. Извршење условне осуде са заштитним надзором.....	14
5. 2. Рад у јавном интересу.....	15
5. 2. 1. Појам казне рада у јавном интересу.....	15
5. 2. 2. Услови изрицања казне рада у јавном интересу.....	16
5. 2. 3. Извршење казне рада у јавном интересу.....	18
5. 2. 4. Казна рада у јавном интересу у пракси.....	20
5. 3. Казна затвора која се извршава у просторијама у којима осуђени станује (кућни затвор)...	21
5. 3. 1. Нормативно уређење казне кућног затвора.....	21
5. 3. 2. Оправданост и сврха увођења казне кућног затвора.....	22
5. 3. 3. Извршење казне кућног затвора.....	22
5. 3. 4. Модели извршења казне кућног затвора (са електронским надзором/ без електронског надзора).....	25
5. 3. 4. 1. Извршење казне кућног затвора са електронским надзором.....	25
5. 3. 4. 2. Извршење казне кућног затвора без електронског надзора.....	26
5. 4. Новчана казна.....	27

5. 4. 1. Новчана казна у дневним износима.....	28
5. 4. 2. Новчана казна у одређеном износу	29
5. 4. 3. Извршење новчане казне	30
5. 5. Одузимање возачке дозволе	31
5. 5. 1. Извршење казне одузимања возачке дозволе.....	32
6. Алтернативно поступање са малолетним учиниоцима кривичних дела.....	33
6. 1. Васпитни налози.....	33
6.2. Извршење васпитних налога.....	35
7. Закључак	38
8. Литература.....	39

1. Увод

Свако друштво, а уопште и држава као окриље тог друштва тежи својим прописаним вредностима. Да би се оне оствариле неопходно је спречити све оно што покушава да их уништи. Један од главних проблема са којим се суочава свака држава-друштво свакако јесте криминалитет. Та негативна друштвена појава нарушава друштвене вредности и државни систем, а борба са њом је дуготрајна и исцрпљујућа.

Република Србија се од 90-их година суочава са порастом криминалитета. Тадашњи кривичноправни систем је на ову појаву реаговао најпре казнама затвора за учиниоце кривичних дела. Суочена са проблемом пренатрпаности пенитенцијарних установа и у вези са тим неконтролисаног трошења државног буџета, држава је морала наћи решење за овај проблем. Након политичких и друштвених промена тих година, уследиле су бројне реформе у државним апаратима. Реформе нису заобишле ни кривично законодавство. Уведене су алтернативне кривичне санкције чијом применом су почели да се решавају постојећи проблеми.

Данас се за алтернативне кривичне санкције с правом може рећи да су срце модерног кривичног права. Постале су опште прихваћен „ тренд“ и у аглосаксонском и у континенталном правном систему. У нашем кривичном законодавству и поред тога што су теоријски одређене, њихова практична примена је оскудна. С тога законодавац стално настоји да измени и допуни постојеће законе, да донесе нове законе, али и подзаконске акте, а све у циљу шире примене алтернативних кривичних санкција.

У наставку рада упознаћемо се са настанком и развојем алтернативних кривичних санкција, појмом алтернативних кривичних санкција, разлозима њиховог увођења у кривичноправни систем, као и са алтернативним кривичним санкцијама према пунолетним учиниоцима кривичних дела које су прописане у кривичном законодавству Републике Србије, али и са алтернативним поступањем према малолетним учиниоцима кривичних дела.

2. Настанак и појам алтернативних кривичних санкција

2. 1. Историјски развој алтернативних кривичних санкција

У историји развоја људског друштва свако друштвено неприхватљиво понашање било је кажњавано на неки начин. Казне тог времена са становишта данашњег хуманог човека биле су сурове, јер су осуђеног лишавале живота, али и телесно и психички уништавале. Циљ је увек био исти, а односио се *само* на спречавање криминалног понашања.

Појавом капитализма у 19. веку иновiran је дотадашњи начин кажњавања. Капиталистички начин привређивања захтевао је слободу радне снаге, па су дотадашње телесне и смртне казне добиле конкуренцију нових казни као што су прекоморска депортација, затвор, принудни рад, забрана боравка у одређеном месту и слично.¹ Највећа тековина капитализма била је увођење казне затвора. Све до краја 19. века био је заступљен монистички систем кривичних санкција, односно систем у којем је казна била једина кривична санкција. Увођењем мера безбедности у систем кривичних санкција иницијативом позитивистичке и социолошке школе кривичног права, почетком 20-ог века монистички систем се реформисао у дуалистички у којем су се поред казне као главне кривичне санкција нашле и мере безбедности.

Кривичноправни системи 21-ог века се и даље изграђују и усавршавају поштујући начело што мањег задирања у људска права и слободе и примени хуманијих санкција. Зато у савременим кривичноправним системима поред казни и мера безбедности постоје и друге санкције и мере којима се жели постићи превентивни, васпитно- педагошки и други циљеви поред кажњавања.

У сталном настојању друштва да пронађе што подесније средство за спречавање криминалног понашања и реши проблем пренатрпаности заводских установа, 80-их година 20-ог века осмишљен је концепт алтернативних кривичних санкција и постављени су циљеви који се њиховом применом могу постићи. Најважнији циљеви који се могу оставрити применом алтернативних кривичних санкција јесу: смањење затворске популације, смањење трошкова за извршење казне затвора, делотворнија заштита друштва, смањење рецидивизма, хуманији однос према осуђеном лицу, али и помоћ

¹ Мрвић- Петровић Н., *Алтернативне кривичне санкције и поступци*, Београд, 2010, стр. 9

жртвама кривичног дела чија је улога маргинализована у оквиру формалног кривичног поступка. Увођење алтернативних кривичних санкција у класичан систем кривичних санкција условило је потребу да се и на теоријском нивоу пронађе њихово право место.

2.2. Појам алтернативних кривичних санкција

Не постоји универзално прихваћен појам алтернативних кривичних санкција.² Из тог разлога се сусрећемо са значајним проблемом да објаснимо шта оне заправо представљају. Када се израз алтернативне санкције користи у кривичноправном и криминолошком контексту то се онда односи на стварање алтернативних форми формалне реакције на криминалитет, изражене кроз прописивање, истицање и примену кривичних санкција према учиниоцима кривичних дела. Сходно овоме, алтернативне санкције треба да представљају *нове мере* које се могу применити према учиниоцима кривичних дела као и *начине* на које се према њима може поступити, а који су по њих повољнији и пре свега различити у односу на традиционално примењиване кривичне санкције у кривичном поступку.

Овом констатацијом да алтернативне кривичне санкције треба да представљају нове мере и начине на које се може поступити према учиниоцима кривичних дела, проблем појмовног одређења алтернативних кривичних санкција није решен из разлога што се концепт алтернативних кривичних санкција може схватити на различите начине. Како ће се овај концепт схватити зависи од тога да ли ће се искључиво везати за систем кривичних санкција или за функцију која се применом мера алтернативних кривичном кажњавању остварује у правосудном систему. Појам алтернативних кривичних санкција може се тумачити са две позиције:³ а) са позиције *радикалне криминологије* по којој изрицање и извршење кривичних санкција треба поверити другим друштвеним субјектима уместо затвора и правосуђа. Ово схватање се не залаже за хуманизацију него за поштравање казни; б) са *либералне позиције* ове санкције треба да понуде хуманији и рационалнији одговор на криминалитет. Ово схватање је много ближе реалности у односу на радикално.

² Мрвић-Петровић Н., *Алтернативне кривичне санкције и поступци*, Београд, 2010, стр. 15

³ *ibidem*

2. 2. 1. Уже схватање алтернативних кривичних санкција

У ужем смислу се под алтернативним кривичним санкцијама подразумева свака кривична санкција која према одговарајућем законском механизму супституише казну затвора, као казну која је првенствено заступљена у конкретним инкриминацијама у посебном делу Кривичног законика и чији конкретни распон за огромну већину кривичних дела представља основни параметар за оцену апстрактне тежине кривичног дела.⁴

2 . 2. 2. Шире схватање алтернативних кривичних санкција

У ширем смислу, свака кривична санкција која на одговарајући начин и према условима прописаним Кривичним закоником супституише казну затвора, односно новчану казну (онда када је та казна прописана као једина казна за конкретно кривично дело), је алтернативна кривична санкција.⁵

Шире схватање алтернативних кривичних санкција инсистира више на функцији која се применом одређених мера оставрује у правосудном систему. Та функција зависи од сврхе која се настоји постићи прописивањем, изрицањем и извршењем алтернативних санкција и поступака.⁶

Указавши на оба схватања, у наставку рада ће бити детаљније обрађено уже схватање алтернативних кривичних санкција односно алтернативе казни затвора, јер управо оне чине срж алтернативног кажњавања.

3. Историјат алтернативних кривичних санкција код нас

3. 1. Новелирање српског кривичног законодавства

Наша земља се последњих деценија нашла у кризи која је деловала и на подручје кривичног законодавства. Све до 2005. године на снази је било кривично законодавство које је донето 70- их година и оно је управо било и најважнија формална препрека

⁴Митрић, В. (2015). Специфичност алтернативних санкција у кривичном праву Србије. *Право- теорија и пракса*, 32(1- 3), стр. 61- 73

⁵Ibidem

⁶Мрвић- Петровић Н., *op. cit.*, стр. 17

увођењу алтернативних кривичних санкција. Када је 2006. године на снагу ступио нов Кривични законик⁷ (у даљем тексту: КЗ), наше законодавство је сврстано у ред савремених кривичних законодавстава. Управо тада се поред постојећих кривичних санкција- казни, мера упозорења, васпитних мера, мера безбедности уведе и „нове алтернативне кривичне санкције“ са умањеном пунитивном компонентом.⁸ У овом периоду се усваја и ступа на снагу и Закон о извршењу кривичних санкција⁹ (у даљем тексту: ЗИКС 85/ 05, 72/ 09) као и многобројни подзаконски акти којима се ближе уређује извршење и стварају нормативне и организационе претпоставке за примену „нових алтернативних кривичних санкција“. Поред ова два закона, поступак новелирања кривичног законодавства није заобишао ни најдискутабилнију категорију учинилаца кривичних дела, малолетнике. Тако је у овом периоду ступио на снагу и Закон о малолетним учиниоцима кривичних дела и кривичноправној заштити малолетних лица (у даљем тексту: ЗОМУКД).¹⁰ С правом можемо рећи да је ово можда највећи корак у дотадашњем развоју српског кривичног законодавства, јер је положај малолетника први пут регулисан посебним законом. Овим законом су предвиђене значајне новине увођењем посебних обавеза у оквиру мера упозорења и усмеравања, предвиђањем новог института- васпитних налога, чијом применом се може одложити кривично гоњење или обуставити започети кривични поступак према малолетном лицу.

Поступак новелирања није заобишао ни кривичнопроцесно законодавство. Упоредно са изменама и допунама Кривичног законика у области алтернативних кривичних санкција мењао се и Законик о кривичном поступку (у даљем тексту: ЗКП).¹¹

Након неколико измена Кривичног законика, доношења новог Закона о извршењу кривичних санкција као и Закона о извршењу ванзаводских санкција и мера (у даљем

⁷ Кривични законик, „Службени гласник Републике Србије“, бр. 85/ 05, 88/ 05- испр., 107/ 05- испр., 72/ 09, 121/ 12, 104/ 13, 108/ 14 и 94/ 16

⁸ Грујић, З. (2016). *Нове алтернативне казни затвора у кривичном законодавству Републике Србије* (Доктроска дисертација, Универзитет у Новом Саду, Правни факултет), стр. 187, <http://nardus.mpn.gov.rs/bitstream/handle/123456789/6915/Disertacija14637428931071.pdf?sequence=1&isAllowed=y>, приступљено 15. 5. 2017. у 9: 00

⁹ Закон о извршењу кривичних санкција, „ Службени гласник Републике Србије“, бр. 85/ 05, 72/ 09

¹⁰ Закон о малолетним учиниоцима кривичних дела и кривичноправној заштити малолетних лица, „Службени гласник Републике Србије“, бр. 85/ 05

¹¹ Законик о кривичном поступку, „ Службени гласник Републике Србије “, бр. 72/ 11, 101/ 11, 121/ 12, 32/ 13, 45/ 13, 55/ 14

тексту: ЗИВСМ),¹² Република Србија је заокружила законски оквир за примену алтернативних кривичних санкција и мера, а подзаконским актима је заокружен нормативни и организациони оквир за примени истих.

3. 2. Разлози увођења алтернативних кривичних санкција

С обзиром да је српско кривично законодавство све до почетка 21. века имало карактер традиционалног, а основу система кажњавања представљала казна затвора за сва кривична дела у посебном делу кривичног закона, то је довело до бројних проблема. Када је 90- их година започео процес трансформације друштвеног и економског система праћен низом деструктивних догађаја и процеса, последице тог периода опште кризе у друштву и нарушавање основних вредности на којима оно почива одразиле су се у великој мери на структуру криминалитета, а пре свега на начине друштвеног реаговања на овај феномен. Криминалитет тог времена добија нову димензију. Појава нових облика и врста криминалитета, великог броја криминалаца, бруталних и свирепих начина извршења кривичних дела представљало је главно обележје тог периода. Суочена са тим проблемима држава је реаговала затварањем учиниоца кривичних дела у пенитенцијарне установе. С друге стране је створен нови проблем пренатрпаности пенитенцијарних установа који се требао на адекватан начин решити. Као једно од најадекватнијих решења било је шира примена до тада слабо коришћених алтернативних кривичних санкција и мера за она кривична дела за која је била могућа њихова примена. То се пре свега односило на лакша кривична дела, односно на осуђенике који су кажњени новчано или до три године затвора. Поред овог разлога (пренатрпаности пенитенцијарних установа) још један разлог је натерао наше кривично законодавство да у свој рад уврсти и пружи могућност за ширу примену алтернативних кривичних санкција и мера. То су пре свега међународно преузете обавеза државе које су проистекле из чланства у Савету Европе,¹³

¹² Закон о извршењу ванзаводских санкција и мера, „ Службени гласник Републике Србије“, бр. 55/ 14

¹³ Република Србија је чланица Савета Европе од 3. априла 2003. године и има сталну мисију при Савету Европе у Стразбуру, више на сајту Министарства спољних послова Републике Србије, <http://www.mfa.gov.rs/sr/index.php/spoljna-politika/multilateral/savet-evrope?lang=lat>, приступљено 17. 5. 2017. у 18: 48

али и закључивања Споразума о стабилизацији и придруживању са Европском Унијом,¹⁴ априла 2008. године.

3. 3. Систем кривичних санкција у законодавству РС

У кривичном законодавству Републике Србије систем кривичних санкција чине четири врсте кривичних санкција. То су: *казне, мере безбедности, мере упозорења и васпитне мере*. Кривичним закоником предвиђене су кривичне санкције које се изричу према пунолетним учиниоцима кривичних дела, док је Законом о малолетним учиниоцима кривичних дела и кривичноправној заштити малолетних лица предвиђен систем кривичних санкција који се примењује према малолетницима. Тако, систем казни обухвата четири казне: затвор, новчану казну, казну рада у јавном интересу и казну одузимања возачке дозволе. Мере упозорења¹⁵ чине судска опомена и условна осуда, док систем мера безбедности¹⁶ обухвата 11 мера, а то су: обавезно психијатријско лечење и чување у здравственој установи; обавезно психијатријско лечење на слободи; обавезно лечење наркомана; обавезно лечење алкохоличара; забрана вршења позива, делатности или дужности; забрана управљања моторним возилом; одузимање предмета; протеривање странца из земље; јавно објављивање пресуде; забрана приближавања и комуникације са оштећеним и забрана присуствовања одређеним спортским приредбама.

Малолетницима се могу изрицати васпитне мере, казна малолетничког затвора и мере безбедности, осим забране вршења позива, делатности или дужности под условима предвиђеним Законом о малолетним учиниоцима кривичних дела и кривичноправној заштити малолетних лица. У васпитне мере које се могу изрећи малолетном учиниоцу кривично дела спадају: васпитне мере упозорења и усмеравања, васпитне мере појачаног надзора и заводске васпитне мере

¹⁴ Закон о потврђивању споразума о стабилизацији и придруживању између европских заједница и њихових држава чланица, са једне стране, и Републике Србије, са друге стране, „ Службени гласник Републике Србије- међународни уговори“, бр. 83/ 08

¹⁵ Мере упозорења су посебна врста кривичних санкција чија се сврха огледа у томе да се на учиниоца лакшег кривичног дела упозорењем уз претњу казном (условна осуда) или само упозорењем (судска опомена) утиче да не врши кривична дела. Стојановић, З. *Кривично право- општи део*, Београд, 2014, стр. 337

¹⁶ Мере безбедности су кривичне санкције предвиђене да буду реакција на индивидуалну опасност одређеног учиниоца кривичног дела. Ibid, стр. 351

4. Повереничка служба

С обзиром да ћемо се у наставку рада упознати посебно са садржаје сваке алтернативне кривичне санкције и начинима њиховог извршења, пре тога морамо нешто рећи о Повереничкој служби, односно поверенику који је кључна улога када је у питању спровођење извршења алтернативних кривичних санкција.

Према Закону о извршењу ванзаводских санкција и мера послове извршења алтернативних санкција и мера спроводи организациона јединица надлежна за алтернативне кривичне санкције (Повереничка служба) у оквиру Управе за извршење кривичних санкција. У оквиру Повереничке службе образују се повереничке канцеларије за подручје територијалне надлежности једног или више судова. Месна надлежност повереничких канцеларија одређује се према месту пребивалишта или боравишта лица према коме се предузима ванзаводски третман (ЗИВМС, чл. 3.).

Повереничка служба је надлежна да обавља следеће послове: прати извршење обавеза према одлуци јавног тужиоца и спровођење обавеза по пресуди донетој на основу закљученог споразума о признању кривичног дела; прати извршење мере забране напуштања стана и мере забрана прилажења, састајања или комуницирања са одређеним лицем; организује, спроводи и прати извршење казне затвора у просторијама у којима осуђени станује; организује, спроводи и прати извршење казне рада у јавном интересу и заштитног надзора код услове осуде; врши надзор над условно отпуштеним лицем и пружа му подршку да испоштује ограничења која је изрекао суд; саветује и пружа подршку и помоћ лицу после извршене казне затвора; обавља друге послове који су од значаја за службу (ЗИВМС, чл. 5.). Поред ових послова, Повереничка служба је надлежна и за вођење евиденција о извршењу алтернативних кривичних санкција и мера.

Извршење послова из надлежности Повереничке службе обавља повереник. Повереник је службено лице и као такав има одређена права и дужности. У сладу са законским овлашћењима која поседује, повереник израђује појединачне програме поступања за свако лице које је подвргнуто ванзаводском третману. У свом раду он сарађује директно са осуђеним лицем, његовом породицом, државним органима, али и другим институцијама које се укључују у програм.

5. Алтернативне кривичне санкције према пунолетним учиниоцима кривичних дела

5. 1. Условна осуда

Условна осуда је најчешће изрицана кривична санкција према пунолетним учиниоцима кривичних дела.¹⁷ Она представља одлагање изрицања или извршења казне учиниоцу лакшег кривичног дела, под условом да окривљени односно осуђени за одређено време не изврши ново кривично дело.¹⁸ Према Кривичном законнику, условна осуда је због својих карактеристика самостална санкција, а њена суштина се испољава у условном одлагању изрицања и извршења казне.

Да би се ова кривична санкција могла изрећи, неопходно је да буду испуњена два услова. То су: формални услов који је везан за казну прописану за конкретно кривично дело (казна затвора у трајању мањем од 2 године) и материјални услов који се односи на могућност постизања сврхе условне осуде у конкретном случају. Поред ових основних услова, закон предвиђа и бројне допунске услове. У случају да лице коме је изречена условна осуда у време проверавања (период у коме осуђени не сме да изврши ново кривично дело) изврши ново кривично дело, условна осуда ће се опозвати и заменити казном затвора. Условна осуда ће се опозвати и у случају сазнања за раније учињено кривично дело за које се није знало у време изрицања условне осуде, али и због неиспуњена додатних обавеза које су наложене условном осудом. Одлука о опозивању условне осуде се доноси у форми пресуде.¹⁹

5. 1. 1. Условна осуда са заштитним надзором

Поред условне осуде у Кривичном законнику је прописана и условна осуда са заштитним надзором у члану 71. (КЗ, чл. 71.). Ова санкција је у кривичном законодавству постојала од 1976. године, а настала је као резултат критика традиционалне условне осуде. Због многобројних препрека за њену ефикасну примену изрицана је у занемарљивом

¹⁷ Мрвић-Петровић Н., *Алтернативне кривичне санкције и поступци*, Београд, 2010, стр. 239

¹⁸ Спиридонов, А. (2014). *Алтернативне санкције и законодавство Републике Србије*. Мастер рад. Ниш: Правни факултет, <http://www.prafak.ni.ac.rs/files/master-radovi/ankica-spiridonov.pdf>, приступљено 18. 5. 2017. у 9: 23

¹⁹ Мрвић-Петровић Н., *op. cit.*, стр. 244

броју. Доношењем постојећег Кривичног законика препреке су делимично уклоњене што је створило могућност за ширу примену ове алтернативне кривичне санкције.

Условна осуда са заштитним надзором одређена је као условна осуда код које је суд одлучио да одређено време током времена проверавања осуђени буде под заштитним надзором (КЗ, чл. 71., ст. 1.). Мере заштитног надзора су законом предвиђене мере помоћи, старања, надзора и заштите (КЗ, чл. 71., ст. 2.) и њима се настоји постићи потпунија и успешнија ресоцијализација осуђеног лица.

Суд ће ову алтернативну кривичну санкцију изрећи онда када сматра да се у конкретном случају овом санкцијом може остварити сврха условне осуде узимајући у обзир личност учиниоца, ранији живот, однос према жртви, држање након извршења кривичног дела као и околности извршења. У пресуди у којој изриче условну осуду, суд одређује меру заштитног надзора, њено трајање и начин њеног испуњавања. Члан 73. Кривичног законика прописује садржину заштитног надзора коју чине следеће обавезе:

- 1) јављање органу надлежном за извршење заштитног надзора у роковима које тај орган одреди;
- 2) оспособљавање учиниоца за одређено занимање;
- 3) прихватање запослења које одговара способностима учиниоца;
- 4) испуњавање обавеза издржавања породице, чувања и васпитања деце и других породичних обавеза;
- 5) уздржавање од посећивања одређених места, локала или приредби, ако то може бити прилика или подстицај за поновно вршење кривичних дела;
- 6) благовремено обавештавање о промени места боравка, адресе или радног места;
- 7) уздржавање од употребе дроге или алкохолних пића;
- 8) лечење у одговарајућој здравственој установи;
- 9) посећивање одређених професионалних и других саветовалишта или установа и поступање по њиховим упуштвима;
- 10) отклањање или ублажавање штете причињене кривичним делом, а нарочито измирење са жртвом учињеног кривичног дела (КЗ, чл. 73.).

Суд може учиниоцу да одреди једну или више обавеза, а зависно од врсте обавезе дужан је да одреди трајање сваке од њих посебно.

5. 1. 1. 2. Извршење условне осуде са заштитним надзором

Закон о извршењу кривичних санкција из 2005. године предвиђао је надлежност и поступак извршења условне осуде са заштитним надзором. Како закон није регулисао статус повереника, 2009. године је измењен и допуњен, уклоњени су недостаци и измењене основне одредбе о извршењу казне рада у јавном интересу и условне осуде са заштитним надзором.

Покретање поступка за извршење условне осуде са заштитним надзором иницира суд који је одлучивао у првом степену (ЗИКС 85/ 05 72/ 09, чл. 186.). Поступак се покреће пред повереником чија је надлежност одређена према месту пребивалишта, односно боравишта осуђеног лица. Када суд у року од три дана достави потребну документацију (извршна одлука и подаци о личности осуђеног лица прибављени током кривичног поступка) поверенику, он треба у року од три дана да почне припреме за извршење судске одлуке. С обзиром на то да се условна осуда извршава у заједници, повереник мора да успостави сарадњу са полицијом, установама здравствене и социјалне заштите, послодавцем, а по потреби и са другим удружењима и организацијама. Од највећег значаја је успоставити сарадњу са породицом осуђеног која треба да помогне у превазилажењу проблема како осуђеном тако и поверенику кроз потпуну и сталну сарадњу за време извршења ове санкције. У року од 15 дана од пријема судске одлуке повереник је дужан да изради програм извршења заштитног надзора и да осуђеног, надлежни суд и друге субјекте који учествују у извршењу истог упозна са садржајем програма. Осуђено лице има право на приговор надлежном суду у року од 3 дана од дана упознавања са програмом, као и право приговора на рад повереника директору Управе за извршење заводских санкција. Важно је напоменути да мотивисаност осуђеног да добровољно извршава обавезе предуслов је успешног извршења ове алтернативне санкције.

Повереник је дужан да најмање једном у шест месеци обавештава суд о постигнутим резултатима и ефектима у спровођењу заштитног надзора, као и да даје предлоге који се односе на промене изречених мера или њихово укидање. (ЗИКС 85/ 05 72/ 09, чл. 190.). Уколико извршење заштитног надзора не отпочне у року од 30 дана после пријема извршне одлуке или осуђени не прихвати спровођење изреченог заштитног надзора, закон је обавезао повереника да без одлагања обавести суд (ЗИКС 85/ 05 72/ 09, чл. 190.). У том случају суд може да опомене осуђеног да приступи извршењу мера, да

замени раније изречене мере новим мерама, продужи време трајања заштитног надзора или опозове условну осуду и упути осуђено лице на издржавање утврђене казне у изреченој пресуди.

Трајање заштитног надзора одређено је у оквиру рока проверавања утврђеног у условној осуди (КЗ, чл 75., ст. 1.). Заштитни надзор ће престати опозивањем условне осуде (КЗ, чл 75., ст. 2.), а може се укинути и пре истека времена уколико суд утврди да је остварена сврха његове примене (КЗ, чл. 75., ст. 4.).

Сврха извршења заштитног надзора уз условну осуду је да се осуђена особа не искључи из друштва, већ да, уз помоћ и надзор друштвене заједнице, добровољно, личним поступцима, радом и односом према уклањању штетних последица изазваних учињеним делом, развије свест и одговорност о штетности свога понашања које га је довело у критичну ситуацију.²⁰

5. 2. Рад у јавном интересу

5. 2. 1. Појам казне рада у јавном интересу

Рад у јавном интересу је санкција која је почела да се примењује у Калифорнији као један организовани програм 1966. године. Ова санкција била је алтернатива за новчану казну која се изрицала за саобраћајне прекршаје, и изрицана је и женама са ниским дохотком које нису могле да плате казне. Због позитивних резултата имала је широку примену и показала се као прикладна за малолетне учиниоце кривичних дела и ненасилне пунолетне преступнике.²¹

Поучени позитивним искуствима из других земаља, Кривичним закоником Републике Србије је рад у јавном интересу систематизован у оквиру казне као једне од група кривичних санкција у нашем кривичном законодавству. Ова алтернативна кривична санкција која се може изрећи за кривична дела за која је прописан затвор до три године или новчана казна. Осмишљена је као облик надокнаде друштву због учињеног кривичног дела и њоме учинилац покушава да отклони последице настале извршењем дела.

²⁰Маљковић, М. (2011). Алтернативе казни затвора. *Социјална мисао, часопис за теорију и критику социјалних идеја и пракси* 72, стр 9- 22, наведено према Узелац, С. (2002), *Заштитни надзор*, Загреб: Накладни завод Глобус.

²¹ Васиљевић, Д. (2007). Рад у јавном интересу као алтернатива затвору. *Београдска дефектолошка школа* 3/2007, стр. 149- 161

Извршење санкције огледа се у обавези учиниоца да обави одређени број сати друштвено корисног рада и да на тај начин симболично надокнади штету коју је проузроковао.²² Рад у јавном интересу мора бити добровољан, сврсисходан, да не вређа људско достојанство и да се не врши у циљу стицања добити.²³ Концепција рада у јавном интересу заснива се на остварењу три циља: кажњавања, рехабилитације учиниоца и репарације причињене штете. Ова алтернативна кривична санкција представља облик хуманијег кажњавања учинилаца лакших кривичних дела и изриче се уместо краткотрајних казни затвора, а њена корист се огледа пре свега у знатно смањеним трошковима у односу на трошкове извршења краткотрајних казни затвора чија је иначе алтернатива.

Основни разлог за примену казне рада у јавном интересу представљала је потреба за осмишљавањем нових, хуманијих и ефикаснијих кривичних санкција према одређеним учиниоцима кривичних дела код којих кажњавање краткотрајним лишењем слободе није неопходно за остваривање опште сврхе кажњавања.²⁴ Поред овог основног разлога ту су још и корист за друштво и јавни интерес који се остварује кроз обављање рада, финансијска исплативост, одржавање породичних и социјалних веза, наставак обављања професије, укључивање у друштвене институције и друго.²⁵

5. 2. 2. Услови изрицања казне рада у јавном интересу

Према одредбама Кривичног законика, казна рада у јавном интересу се изриче као главна казна. *Основни услов* за изрицање казне рада у јавном интересу јесте врста и висина предвиђене казне за одређено кривично дело.²⁶ Законом је предвиђено да ће приликом изрицања ове казне суд имајући у виду сврху кажњавања, узети у обзир врсту кривичног дела, личност учиниоца и његову спремност да обавља рад у јавном интересу (КЗ, чл. 52., ст. 4.) Рад у јавном интересу се не може изрећи без пристанка учиниоца (КЗ, чл. 52., ст. 4.). Када је у питању врста кривичног дела као околност коју суд мора узети у обзир

²² Грујић, З. (2016). *Нове алтернативне казни затвора у кривичном законодавству Републике Србије* (Доктроска дисертација, Универзитет у Новом Саду, Правни факултет), стр. 221, <http://nardus.mpn.gov.rs/bitstream/handle/123456789/6915/Disertacija14637428931071.pdf?sequence=1&isAllowed=y>, приступљено 20. 5. 2017. у 17: 00

²³Ibidem

²⁴ Грујић, З., *op. cit.*, стр. 224

²⁵ Ibidem

²⁶ Грујић, З., *op. cit.*, стр. 238

приликом изрицања казне рада у јавном интересу,²⁷ законодавац није прописао никакава ограничења у погледу примене, па се тако казна рада у јавном интересу може изрећи за кривична дела за која је прописана казна затвора до 3 године или новчана казна (КЗ, чл. 52., ст. 1.).

Друга околност коју суд узима у обзир приликом изрицања ове казне јесте личност учиниоца. Имајући у виду да се казна изриче за лакша кривична дела и према учиниоцима који показују спремност да исту обаве, суд приликом изрицања казне мора бити уверен да се ради о учиниоцу код којег се може очекивати да се применом казне чији садржај предствала обављање друштвено корисног рада, оствари сврха кажњавања и општа сврха прописивања и изрицања кривичних санкција.²⁸ Из тог разлога суд ће превасходно ову казну изрицати примарним деликвентима, нехатним учиниоцима, учиниоцима дела без елемената насиља, односно оним учиниоцима код којих постоји низ околности у току и након извршења кривичног дела које се према општим правилима за одмеравање казне могу сматрати олакшавајућим.

Трећа, уједно и најважнија околност која се такође мора узети у обзир приликом изрицања ове казне од стране суда јесте спремност учиниоца да обавља рад у јавном интересу.

Ово је једина казна на чији садржај учинилац мора да пристане пре њеног изрицања од стране суда. Овде се поставља питање због чега пристанак представља предуслов за изрицање ове казне? Наиме, реч је о међународним и националним одредбама којима се забрањује сваки облик принудног рада па тако и принудног рада као кривичне санкције. Треба напоменути и да без пристанка учиниоца суд не може изрећи ову казну као и да пристанак не може прејудуцирати одлуку суда о врсти кривичне санкције коју ће он донети у конкретном случају. Суд у току кривичног поступка разматра могућност изрицања казне рада у јавном интересу, а да ли ће је изрећи зависи од тога у којој је мери он сматра оправданом и сврсисходном у конкретном случају.

²⁷Грујић, З. (2016). *Нове алтернативне казни затвора у кривичном законодавству Републике Србије* (Доктроска дисертација, Универзитет у Новом Саду, Правни факултет), стр. 224, <http://nardus.mpn.gov.rs/bitstream/handle/123456789/6915/Disertacija14637428931071.pdf?sequence=1&isAllowed=y>, приступљено 20. 5. 2017. у 17: 00

²⁸ Ibid., стр. 239

5. 2. 3. Извршење казне рада у јавном интересу

Поступак извршења казне рада у јавном интересу започиње суд који је одлучивао у првом степену. Суд је дужан да извршну одлуку заједно са подацима о личности осуђеног лица који су прибављени у току кривичног поступка достави Повереничкој канцеларији у року од три дана од дана када је одлука постала извршна (ЗИВСМ, чл. 38.).

Када надлежни повереник прими судску одлуку и податке о личности осуђеног лица, он писменим путем обавештава и позива осуђеног на разговор у циљу процене одговарајућег радног ангажовања. Осуђено лице казну рада у јавном интересу извршава у непрофитним организацијама и установама које су од општег интереса (болнице, библиотеке, комуналне службе, домови за стара лица и друго).²⁹ Кључну улогу у извршењу ове, али и других алтернативних кривичних санкција има повереник. Он израђује Појединачни програм рада за свако осуђено лице према његовим личним карактеристикама, социјалним и породичним приликама, здравственом стању, степену образовања, способности и стручности. Ти програми садрже личне податке осуђеног, податке о кривичном делу и изреченој казни, податке о учесталости контаката повереника и осуђеног, податке о радном ангажовању осуђеног (почетак рада, место рада, врсту и обим рада), има и презиме представника послодавца који непосредно прати рад осуђеног и период у коме се казна рада у јавном интересу мора извршити.³⁰ Поред израде појединачних програма рада за свако осуђено лице, обавеза повереника је и да на једноставан и разумљив начин упозна осуђеног са његовим обавезама, програмом рада, сврхом обављања рада у јавном интересу и последицама неиспуњена обавеза. Осуђено лице потписивањем изјаве потврђује да је упознато са наведеним.

Управа за извршење кривичних санкција закључује уговор са правним лицем код којег се обавља ова казна и тим уговором се регулишу њихови међусобни односи, али и однос према осуђеном лицу. Примерке уговора руководилац Повереничке службе или лице које он овласти доставља послодавцу и осуђеном лицу пре почетка извршења казне. Повереник има обавезу да лично упозна осуђеног са представником послодавца, да му

²⁹ Васиљевић, Д. (2007). Рад у јавном интересу као алтернатива затвору. *Београдска дефектолошка школа* 3/2007, стр. 149- 161

³⁰ Грујић, З. (2016). *Нове алтернативне казни затвора у кривичном законодавству Републике Србије* (Доктроска дисертација, Универзитет у Новом Саду, Правни факултет), стр. 264, <http://nardus.mpn.gov.rs/bitstream/handle/123456789/6915/Disertacija14637428931071.pdf?sequence=1&isAllowed=y>, приступљено 20. 5. 2017. у 17: 00

пружи податке о осуђеном који су значајни за обављање рада као и да упозна представника послодавца са обавезом вођења евиденције обављених часова рада које ће му доставити по завршетку рада. Када осуђени ступи на рад повереник о томе обавештава суд и Повереничку службу. Током извршења казне повереник надзире извршење рада и спровођење програма рада. Уколико у непосредном контакту са осуђеним или посредно преко представника послодавца установи да осуђени занемарује своје радне обавезе он ће обавити разговор са њим, дати му потребне савете и упозорити га на последице. Ако осуђени настави са истим понашањем повереник је дужан да о томе обавести суд и Повереничку службу. Обавеза повереника да обавештава суд и Повереничку службу постоји и уколико током обављања рада наступе околности које захтевају измену начина обављања рада.³¹ Уколико осуђени испуњава све своје обавезе везане за рад, повереник ће о томе благовремено обавестити суд и може предложити да укупно трајање часова казне рада у јавном интересу суд умањи за једну четвртину.³²

Када је реч о трајању извршења казне рада у јавном интересу, Кривични законик прописује максимуме и минимуме ове казне. Тако рад у јавном интересу не може бити краћи од 60 часова, нити дужи од 360 часова. Временски период у којем ће се обавити одмерени број сати рада у јавном интересу јесте од 1 до 6 месеци, односно 60 часова у току једног месеца (КЗ, чл. 52., ст. 3.).

Поставља се питање када ће се казна рада у јавном интересу заменити казном затвора с обзиром да му она алтернира? Казна рада у јавном интересу према одредбама Кривичног законика биће замењена казном затвора онда када осуђени не обави део или све часове изречене му казне рада у јавном интересу. Суд ће ову казну заменити казном затвора тако што ће на сваких започетих осам часова рада у јавном интересу одредити један дан затвора (КЗ, чл. 52., ст. 5.). Практично би значило да ће замена неизвршене најстрожије изречене казне рада у јавном интересу (360 часова) бити замењена казном затвора у трајању од 45 дана, а да ће један дан казне затвора представљати најмању могућу меру ове казне. Наш законодавац се одлучио за осам часова рада приликом замене ових казни пре свега због традиционалног осмочасовног радног времена у току обављања послова из редовног радног односа.

³¹Грујић, З., *op. cit.*, стр. 264

³²*Ibid*, стр. 265

Будућим новелирањем кривичног законодавства треба преиспитати могућност замене неизвршених часова казне рада у јавном интересу новчаном казном или казном кућног затвора. Ова могућност је оправдана и логична с обзиром да Кривични законик предвиђа да се новчана казна може заменити казном затвора или казном рада у јавном интересу о чему ће у даљем тексту бити речи.

5. 2. 4. Казна рада у јавном интересу у пракси

Од увођења ове казне у кривичноправни систем пре десетак година па до данас, њена примена у пракси судова није ни приближно оправдала очекивања законодавца. Према подацима Републичког завода за статистику за 2006. годину када је ова казна и прихваћена у кривичном законодавству као алтернативна кривична санкција, није забележен ниједан случај њене примене. Наредних година се та ситуација поправила, па је тако 2007. године број лица осуђених на казну рада у јавном интересу износио 48, наредне 2008. године 35, 2009. године 51, а од 2010. године па до 2015. године тај број се знатно повећао, са 71-ог колико је било у 2010-ој на 353 лица у 2015. години.³³

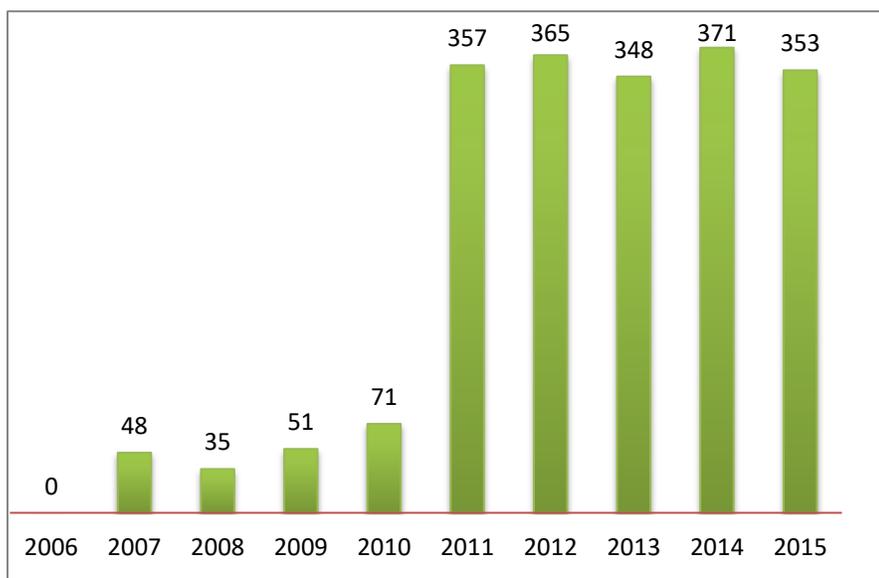

График број 1, број лица осуђених на казну рада у јавном интересу у периоду од 2006-2015. године

³³ Републички завод за статистику, <http://webzrs.stat.gov.rs/WebSite/Public/ReportResultView.aspx?rptKey=indId%3d140205IND01%2635%3d6%2659%3d0%2c01%2c0111%2c0112%2c0122%2c0123%2c02%2c03%2c031%2c032%2c036%2c04%2c05%2c06%2c07%2c08%262%3d%23all%23%266%3d1%2c2%26sAreaId%3d140205%26dType%3dName%26lType%3dSerbianCyrillic>, приступљено 25. 5. 2017. у 10: 00

Казна рада у јавном интересу најчешће је изрицана за имовинска кривична дела (кривично дело крађе, кривично дело ситне крађе, утаје, преваре и др.), али и за друга кривична дела као што су неовлашћено држање опојних дрога, угрожавање јавног саобраћаја, лаке телесне повреде и друго.

Када сумирамо све до сада изнето о овој алтернативној кривичној санкцији општи закључак је да, прва декада примене ове казне није дала очекиване резултате. Као један од узрока оваквог бројног стања изрицане казне рада у јавном интересу јесте недостатак адекватног кадра на пословима извршења и надзора над извршењем исте.

Да би се решили проблеми у вези са извршењем казне рада у јавном интересу неопходно је првенствено проширити организационе и кадровске капацитете за њено извршење, вршити едукацију представника правосуђа о садржају и значају примене ове казне према одређеним категоријама учинилаца, али и континуирано радити на промовисању алтернативног концепта кажњавања и потреби ширег укључивања јавности у њихово спровођење.³⁴

5. 3. Казна затвора која се извршава у просторијама у којима осуђени станује (кућни затвор)

5. 3. 1. Нормативно уређење казне кућног затвора

Кућни затвор представља кривичну санкцију која је у кривично законодавство Републике Србије уведена 2009. године изменама и допунама Кривичног законика (у даљем тексту: ЗИД КЗ).³⁵ Законодавац ову санкцију није издвојио као самосталну већ је предвидео као модалитет у извршењу казне затвора до годину дана и назвао је „ казном затвора која се извршава без напуштања просторија у којима осуђени станује“.

Кућни затвор је специфична кривична санкција која се појављује 80- их година прошлог века прво у државама аглосаксонског правног система, а потом и у државама континенталног правног система. Због свог карактера, садржаја и функције у систему кривичних санкција представља казну. Осмишљена је као алтернатива казни затвора која се примењује према учиниоцима лакших кривичних дела чије карактеристике личности

³⁴ Грујић, З. (2016). *Нове алтернативне казни затвора у кривичном законодавству Републике Србије* (Доктроска дисертација, Универзитет у Новом Саду, Правни факултет), стр. 272, <http://nardus.mpn.gov.rs/bitstream/handle/123456789/6915/Disertacija14637428931071.pdf?sequence=1&isAllowed=y>, приступљено 20. 5. 2017. у 17: 00

³⁵ Закон о изменама и допунама Кривичног законика, “Службени гласник Републике Србије“, бр. 72/09

указују да се сврха кажњавања може остварити без издвајања осуђеног из уже социјалне и породичне средине и окружења, ограничавањем слободе кретања осуђеног лица на простор у коме станује и забраном напуштања просторија у којима извршава казну.³⁶ У односу на друге алтернативне кривичне санкције у основи има ретрибутивну компоненту.

5. 3. 2. Оправданост и сврха увођења казне кућног затвора

Позитивна искуства у упоредном праву показала су да казна која се састоји у ограничењу слободе кретања осуђеног лица и забрани напуштања просторија у којима станује може да представља ефикасно кривичноправно средство реаговања на блаже облике криминалног понашања.³⁷ То је усмерило законодавца да је уведе у наш кривичноправни систем.

Казна кућног затвора је посебна алтернативна кривична санкција која само ограничава слободу кретања на простору у ком се казна извршава. Њеном применом се остварује сврха кажњавања, рехабилитација и социјална реинтеграција осуђеног лица без класичног затварања. Изриче се посебним категоријама учинилаца, социјализованим учиниоцима лакших кривичних дела према којима није потребно применити третман или неку интервенцију у поступку лишења слободе.

Сврха казне кућног затвора се разликује од опште сврхе извршења ванзаводских санкција и мера коју прописује Закон о извршењу ванзаводских санкција и мера. Наиме, општа сврха извршења ванзаводских санкција и мера је заштита друштва од криминалитета и она се остварује кроз ресоцијализацију и реинтеграцију осуђеног лица. За сврху извршења казне кућног затвора не можемо рећи да се остварује кроз ресоцијализацију осуђеног лица, јер њена примена не подразумева третман којим би се утицало на понашање осуђеног лица у току издржавања казне.

5. 3. 3. Извршење казне кућног затвора

Извршење казне кућног затвора ргулисано је Законом о извршењу ванзаводских санкција и мера и Правилником о начину извршења казне затвора у просторијама у којима

³⁶Грујић, З., *op. cit.*, стр. 295

³⁷*Ibidem*

осуђени станује.³⁸ Пре свега морамо указати на неусклађеност која постоји између закона и правилника. Реч је о терминолошкој неусклађености, јер Закон о извршењу ванзаводских санкција и мера користи термин „кућни затвор“, док Правилник о извршењу ванзаводских санкција и мере користи термин „начин извршења казне затвора у просторијама у којима осуђени станује“. Ово нам показује да је терминологија Правилника уподобљена терминологији Кривичног законика, али супротна извршним одредбама закона које детаљније уређује.

Поступак извршења казне кућног затвора започиње суд који је донео правоснажну и извршну одлуку. Таква одлука са одређеним модалитетом извршења (са електронским надзором или без електронског надзора) доставља се Повереничкој служби. Пре доношења одлуке о моделу извршења казне кућног затвора суд мора да утврди да ли постоје техничке и друге могућности уколико се определи за електронски надзор. Након пријема одлуке повереник из надлежне повереничке канцеларије позива осуђено лице како би се упознао и проценио његову личност и на основу тога саставио програм поступања за то лице.

Појединачни програм поступања садржи методе, поступке и рокове за његово спровођење, а израђује се на основу процене личности, здравственог стања, личних прилика, стручних квалификација, процене ризика и обавезно у сарадњи са осуђеним лицем. Повереник је у обавези да обавести осуђено лице о почетку извршења казне. Од тог момента осуђено лице не сме напуштати просторије у којима станује осим у случајевима који су предвиђени законом. Осуђени има право да борави ван просторија у којима издржава казну највише 2 сата дневно и то у периоду од 13 до 17 часова. У случају да повереник утврди да је злоупотребио ово право, оно ће му се одузети од стране директора Управе. Одлуком директора Управе осуђени може напустити просторије у следећим случајевима:

1. да би њему или члану његовог породичног домаћинства била пружена нужна медицинска помоћ, ако је за пружање медицинске помоћи неопходно напуштање просторија;
2. ради одласка на посао, ако кривично дело за које је осуђен није у вези са радом;

³⁸ Правилник о начину извршењу казне затвора у просторијама у којима осуђени станује, „ Службени гласник Републике Србије“, бр. 64/ 10

3. ради похађања наставе током редовног школовања;
4. због одазивања на позив државног органа;
5. због одласка на полагање испита;
6. због тешке, акутне или хроничне болести, ради одласка на редовне здравствене прегледе или стационарног лечења;
7. због свог венчања или венчања крвног сродника до другог степена сродства;
8. због смрти блиског сродника;
9. због обавезе старања према члановима уже породице предвиђене законом, у случају да ту обавезу не може да обавља друго лице;
10. због сезонских пољопривредних радова, ако се осуђени бави пољопривредом као сталном делатношћу;
11. због других нарочито оправданих разлога за које осуђени може поднети образложену молбу (ЗИВСМ, чл. 24.).

Одлуку о дозволи напуштања просторија у којима осуђени станује, у претходно наведеним случајевима, доноси директор Управе на молбу осуђеног. Осуђени подноси молбу преко свог повереника који је са мишљењем о основаности достваља надређенима у својој служби.³⁹ Са одлуком о дозволи напуштања просторија у којима осуђени станује упознаје се суд и месно надлежна полицијска управа.⁴⁰ Одлуку о дозволи напуштања просторија у којима станује директор Управе може опозвати ако више не постоје околности које су претходно набројане, ако се накнадно утврди да су подаци наведени у молби неистинити и ако осуђени злоупотребљава дозволу напуштања просторија.

Закон о извршењу ванзаводских санкција и мера у члану 30. (ЗИВСМ, чл. 30.) предвиђа да извршење ове казне прати повереник. Он може у сваком моменту, без претходне најаве да провери да ли се осуђени налази у просторијама у којима издржава казну или другом месту које је предвиђено програмом поступања. Провера се обавља посетом осуђеном у просторијама у којима станује односно месту где ради, разговором са члановима његове породице или послодавцем, али и позивом на фиксни телефон. Уколико повереник утврди да је осуђени самовољно напустио просторије у којима станује (једном у трајању преко 6 часова или два пута у трајању до 6 часова) обавештава, преко своје

³⁹ Игњатовић, Ђ., *Право извршења кривичних санкција*, Београд, 2014, стр. 207

⁴⁰ Ibidem

повереничке службе, суд који је донео првостепену пресуду. У року од 24 часа судија мора донети решење о издржавању остатка казне у затвору и наређује издавање потернице. Време које осуђени проведе у бекству не урачунава се у време извршења казне.

Према важећој одредби Кривичног законика, казна кућног затвора се може изрећи за кривична дела за која је прописана казна затвора до 1 године.

Извршење казне затвора се може окончати истеком казне и превременим отпуштањем одлуком директора Управе, а на предлог Повереничке службе. Осуђени ће се превремено отпустити ако је издржао девет десетина казне, због доброг владања и постигнутих резултата у програму поступања и ако му је остало највише 3 месеца до истека казне.

5. 3. 4. Модели извршења казне кућног затвора (са електронским надзором/ без електронског надзора)

5. 3. 4. 1. Извршење казне кућног затвора са електронским надзором

У српском кривичноправном систему електронски надзор представља средство уз помоћ којег се успоставља и врши надзор и контрола кретања лица према којима се спроводе одређене алтернативне кривичне санкције.⁴¹ Приликом изрицања казне кућног затвора уз примену електронског надзора суд мора поред техничких могућности испоштовати и услов нешкодљивости примене електронског уређаја на здравље осуђеног. Уређај за лоцирање осуђеног лица поставља стручно лице или повереник. У техничком смислу треба поседовати два уређаја, одашиљач и пријемник. Оба уређаја се налазе у међусобној вези и пријемник практично прати реакције одашиљача.⁴² Одашиљач се монтира на зглоб руке или ноге осуђеног, док пријемником рукује стручно лице. Уједно он упознаје осуђеног и чланове његовог домаћинства са правима и обавезама осуђеног и последицама самовољног напуштања просторија у којима издржава казну. Сам електронски надзор обавља полиција, Безбедносно- информативна агенција или други

⁴¹ Грујић, З., *op. cit.*, стр. 305

⁴² Шкулић, М. (2009). Алтернативне кривичне санкције- појам, могућности и перспективе. У: *Поједностављене форме поступања у кривичним стварима и алтернативне кривичне санкције.* (стр. 30- 57). Златибор: Српско удружење за кривичноправну теорију и праксу

државни орган.⁴³ Скидање уређаја се истог момента електронски региструје и то је знак да је осуђено лице прекршило своју обавезу.

Поред уређаја који само региструју да ли је лице напустило простор у којем издржава казну, постоје уређаји који омогућавају и тачно позиционирање осуђеног на одређеном простору. Такви уређаји користе сателитску навигацију и они су скупљи у односу на оне који само региструју да ли је лице напустило одређени простор.

Уређај за електронски надзор уклања лице које га је поставило даном истека казне. Уколико истек казне пада у суботу, недељу или државни празник, уређај се уклања последњег радног дана који претходи тим данима и о томе Повереничка служба обавештава суд и полицију.

5. 3. 4. 2. Извршење казне кућног затвора без електронског надзора

Извршење казне кућног затвора без електронског надзора предствала модалитет спровођења ове казне без успостављања константног надзора и контроле кретања осуђеног лица.⁴⁴ Суд ће модел извршења казне кућног затвора без електронског надзора изрећи када не постоје техничке могућности и други оправдани разлози за примену електронског надзора.

У пракси се модел извршења казне кућног затвора без електронског надзора примењује у изузетним случајевима. Његова примена се сматра оправданим када се одређује према посебним категоријама осуђених лица тачније старим и болесним лицима која због немоћи и лошег здравственог стања и не напуштају просторије у којима станују. Надзор и контрола се врше ненајваљеним посетама од стране повереника и позивима на фиксни телефон.

Иако је 2009. године омогућено извршење казне затвора у просторијама у којима осуђени станује, Републички завод за статистику бележи податке тек од 2015. године. Број извршених казни кућног затвора према подацима Републичког завода за статистику у 2015. године износио је 1. 134, односно 1. 858. у 2016. години.⁴⁵ С обзиром да је у 2016- ој

⁴³ Шкулић, М., *op. cit.*, стр. 30- 57

⁴⁴ Грујић, З., *op. cit.*, стр. 324

⁴⁵ Републички завод за статистику,

<http://webzrzs.stat.gov.rs/WebSite/Public/ReportResultView.aspx?rptKey=indId%3d140205IND01%2635%3d6%2659%3d0%2c01%2c0111%2c0112%2c0122%2c0123%2c02%2c03%2c031%2c032%2c036%2c04%2c05%2c06%2c>

години примећен значајан пораст у односу на претходну 2015. годину, може се очекивати да у будућности број извршених казни кућног затвора буде знатно већи.

5. 4. Новчана казна

Новчана казна је једна од најстаријих кривичних санкција.⁴⁶ Настала је у вези са системом композиције према којем је учинилац плаћао одређену суму новца оштећеном или његовој породици као накнаду за учињено кривично дело, чиме се спречавала крвна освета.⁴⁷ Временом је држава почела примењивати ову казну, па је тако учинилац кривичног дела одређену суму новца уместо оштећеном исплаћивао држави.

Новчана казна је кривична санкција која се огледа у плаћању одређене суме новца у корист државе. Нарочито је погодна за лакша кривична дела и у савременим казним системима има широку примену. Њена ефикасност се огледа у специјалној превенцији, јер се на осуђеника делује казном која оставрује тренутни ефекат. Изрицањем ове казне осуђеник се не издваја из социјалне средине, не нарушавају му се породични, радни и социјални односи, не изазивају се негативне реакције околине праћене жигосањем осуђеног лица као затвореника и што је најважније, држава нема трошкова када је у питању извршење ове казне. Како се често примењивала тако се и начин њеног прописивања и изрицања редуковао, па је поред новчане казне у одређеном износу почела да се изриче и новчана казна у дневним износима за сваки конкретан случај. Поред бројних предности јављају се и озбиљни недостаци. Неадекватна је за санкционисање тешких кривичних дела, а за оне добро ситуиране ни не представља санкцију. Проблем се јавља и када је у питању наплаћивање, па је она за бројне деликвенте ненаплатива и замењује се казном затвора.

У корак с временом и европским законодавством, наш законодавац је такође прихватио овакав двоструки систем плаћања новчане казне. Кривичним закоником су прихваћена оба система, с тим да он даје првенство новчаној казни у дневним износима, док новчану казну у одређеном износу поставља као супсидијарну.

[07%2c08%262%3d%23all%23%266%3d1%2c2%26sAreaId%3d140205%26dType%3dName%26lType%3dSerbianCyrillic](#), приступљено 6. 6. 2017. у 21: 52

⁴⁶ Стојановић З., *Кривично право*, Београд, 2014, стр. 306

⁴⁷ *Ibidem*

5. 4. 1. Новчана казна у дневним износима

Настанак и развој система новчане казне у дневним износима резултат је напора да новчана казна постане правичнија кривична санкција и да њеном применом учиниоци кривичних дела буду кажњени у складу са својим имовним стањем и финансијским могућностима.⁴⁸ Циљ прописивања овакве казне је унапређење функционисања и ефикасности целокупног система кривичног правосуђа.

Према решењу у Кривичном законнику (КЗ, чл. 49., ст. 1.) новчана казна у дневним износима се одмерава тако што се прво утврђује број дневних износа, а затим висина једног дневног износа.

Број дневног износа за учињено кривично дело се одмерава на исти начин као и када би се одмеравала казна затвора у данима, а на основу општих правила о одмеравању казне.⁴⁹ Број дневних износа не може бити мањи од 10 нити већи од 360 (КЗ, чл. 49., ст. 2.). Висина дневног износа се израчунава тако што се од прихода учиниоца кривичног дела који је имао у претходној години, одузме расход који је такође имао у претходној години, а онда се та разлика подели бројем дана у години. Вредност једног дневног износа не може бити мања од 500 динара нити већа од 50. 000 динара (КЗ, чл. 49., ст. 3.). Износ одмерене новчане казне суд ће изрећи када помножи утврђен број дана са утврђеном вредношћу једног дана.

У случају да је новчана казна прописана уз казну затвора, висина казних распона зависиће од висине запрећене казне затвора, па ће се тако број дневних износа новчане казне утврђивати у оквиру следећих распона:

- 1) до 60 дневних износа за кривична дела за која се може изрећи казна затвора до 3 месеца;
- 2) од 30 до 120 дневних износа за кривична дела за која се може изрећи казна затвора до 6 месеци;
- 3) од 60 до 180 дневних износа за кривична дела за која се може изрећи казна затвора до 1 године;
- 4) од 120 до 240 дневних износа за кривична дела за која се може изрећи казна затвора до 2 године;

⁴⁸ Грујић, З., *op. cit.*, стр. 126

⁴⁹ Стојановић З., *Кривично право*, Београд, 2014, стр. 308

- 5) најмање 180 дневних износа за кривична дела за која се може изрећи казна затвора до 3 године (КЗ, чл. 49., ст. 6.).

Уколико је за кривично дело прописана само новчана казна, она се одмерава у оквиру прописаног броја дневних износа за то кривично дело.⁵⁰

У примени овог казнено новчаног система судови се сусрећу са проблемом утврђивања стварног прихода учиниоца кривичног дела. Иако је законодавац овластио суд да може да затражи потребне податке од банака, других финансијских установа, државних органа, правних лица и даље постоји проблем. Некад је немогуће и поред свих могућности (утврђивање од стране суда по слободној процени уколико осуђени нема приходе или имовину) које закон предвиђа утврдити висину дневног износа новчане казне. Из тог разлога КЗ је оставио на снази и стари систем новчане казне- новчану казну о одређеном износу.

5. 4. 2. Новчана казна у одређеном износу

Систем новчаног кажњавања у одређеном износу јесте супсидијаран систем за новчану казну у дневним износима. Кривични законик га је оставио на снази управо због напоменутих проблема са којима се суд сусреће када треба да изрекне новчану казну у дневним износима. У случају да не може да изрекне новчану казну у дневним износима, изрећи ће новчану казну у одређеном износу.

За новчану казну у одређеном износу прописани су општи минимум и општи максимум, па тако минимум износи 10.000 динара, док максимум износи милион динара. Када су у питању кривична дела која су извршена из користољубља општи максимум је већи и износи 10 милиона динара (КЗ, чл. 50., ст. 2.).

Као и код новчане казне у дневним износима тако и код ове казне висина казних распона зависи од висине запрећене казне затвора уз коју је новчана казна за поједина дела прописана. Новчана казна се као главна казна изриче у следећим износима:

- 1) до 100. 000 динара за кривична дела за која се може изрећи казна затвора до 3 месеца;

⁵⁰ Стојановић З., *Кривично право*, Београд, 2014, стр. 309

- 2) од 20. 000 до 200. 000 за кривична дела за која се може изрећи казна затвора до 6 месеци;
- 3) од 30. 000 до 300. 000 за кривична дела за која се може изрећи казна затвора до 1 године;
- 4) од 50. 000 до 500. 000 за кривична дела за која се може изрећи казна затвора до 2 године;
- 5) најмање 100. 000 за кривична дела за која се може изрећи казна затвора до 3 године (КЗ, чл. 50., ст. 3.).

Уколико је за кривично дело прописана само новчана казна, а суд одлучи да користи овај систем одмеравања казне (зато што нема услова за примену система дневних износа), новчана казна ће се одмерити у оквиру прописаног износа за то кривично дело (а ако нису прописани посебни минимум и максимум, онда ће се одмерити у оквиру општег минимума и максимума).⁵¹

5. 4. 3. Извршење новчане казне

Када је у питању извршење новчане казне Кривични законик је регулисао то питање и начин извршења је исти за оба система. Рок за плаћање новчане казне одређује се у пресуди и он не може бити краћи од 15 дана нити дужи од 3 месеца. У неким случајевима суд може дозволити осуђеном да новчану казну исплати у ратама, али рок за отплату не може бити дужи од 1 године (КЗ, чл. 51., ст. 1.). Ако осуђени у предвиђеном року не исплати новчану казну, њему ће се иста претворити у затвор. Реч је о суплеторном затвору за који не важи већина одредаба о казни затвора.⁵² Еквивалент који је у закону одређен код замене неплаћене новчане казне износи један дан затвора за сваких започетих 1.000 динара новчане казне. Суплеторни затвор може трајати најдуже 6 месеци, а ако је изречена новчана казна у износу већем од 700.000 динара, он не може бити дужи од 1 године.⁵³

Неплаћена новчана казна се може заменитим и казном рада у јавном интересу тако што се на сваких започетих 1.000 динара новчане казне одређује 8 часова рада у јавном интересу. Рад у јавном интересу не може бити дужи од 360 часова (КЗ, чл. 51., ст. 4.)

⁵¹ Стојановић, З., *op. cit.*, стр. 309

⁵² *Ibid.*, стр. 310

⁵³ *Ibidem*

У случају да осуђени исплати део новчане казне, остатак му се сразмерно претвара у казну затвора, водећи рачуна о томе да затвор не може трајати дуже од 6 месеци, односно 1 године уколико је у питању износ већи од 700. 000 динара. Новчана казна се неће извршити након смрти осуђеног (КЗ, чл 51., ст. 5.).

5. 5. Одузимање возачке дозволе

Кривичним закоником, 2006. године, казна одузимања возачке дозволе је уведена у систем кривичних санкција. Прописана је као самостална кривична санкција ретрибутивног карактера. За разлику од мере безбедности забране управљања моторним возилом која се изриче само учиниоцу кривичног дела угрожавања јавног саобраћаја за којег се утврди да је опасно да управља моторним возилом, ова казна је намењена другој категорији учинилаца, изриче се под другачијим околностима и има другачију сврху.⁵⁴ Поред *опште сврхе кривичних санкција* (сузбијање дела којима се повређују или угрожавају вредности заштићене кривичним законодавством) казном одузимања возачке дозволе остварује се и *посебна сврха кажњавања* која се састоји спречавању учиниоца да чини кривична дела и утицању на њега да убудуће не чини кривична дела, утицању на друге да не чине кривична дела и изражавању друштвене осуде за кривично дело, јачању морала и учвршћивању обавеза поштовања закона. Ово нам указује да се изрицањем и извршењем ове казне остварује и генерална и специјална превенција.⁵⁵

Због повећане мобилности савременог човека у данашње време, живот без коришћења сопственог моторног возила био би знатно отежан. Управо због тога што погађа важно добро учиниоца кривичног дела (слободу кретања) ова санкција има несумњиво и репресивни карактер.

Да би ова казна била изречена као алтернатива казни затвора неопходно је да буду испуњена два услова: извршено кривично дело за које је прописана казна затвора у трајању до 2 године и постојање функционалне повезаности између коришћења моторног возила и извршење или припремање кривичног дела.⁵⁶ Казна одузимања дозволе може бити изречена и као главна и као споредна казна. Као главна казна може се изрећи за кривична дела за која је прописана казна затвора до 2 године или новчана казна, а као

⁵⁴ Стојановић, З., *op. cit.*, стр. 313

⁵⁵ Ђорђевић, Ђ., (2008). Казна одузимања возачке дозволе. *Наука- Безбедност- Полиција*, стр. 3- 13

⁵⁶ Грујић, З...*op. cit.* стр. 340

споредна уз казну затвора или новчану казну. Може трајати од 1 до 3 године рачунајући од дана правоснажности пресуде, а ако је изречена као споредна уз казну затвора онда се време проведено на издржавању казне затвора не урачунава у трајање ове казне.

Поставља се питање да ли се ова казна може изрећи лицу које нема возачку дозволу? Одговор на ово питање је да, може се изрећи, јер и такво лице може да користи моторно возило за припремање или извршење кривичног дела. Такво лице ће се казнити овом казном када положи возачки испит и то тако што ће му бити забрањено да извади возачку дозволу. Још једно питање је створило дилему када је у питању ова алтернативна кривична санкција. Реч је о изрицању ове казне страном држављанину. Тако, аналогном применом члана 86. став 5. Кривичног законика ова казна се може изрећи лицима која имају стране возачке дозволе, а наши су држављани, али и страним држављанима с тим да се забрана односи само на управљање одређеним моторним возилом на територији Републике Србије.

5. 5. 1. Извршење казне одузимања возачке дозволе

О извршењу ове казне посвећен је само један члан у Закону о извршењу кривичних санкција (у даљем тексту ЗИКС) ⁵⁷ и њиме је предвиђено да суд који је одлучивао у првом степену доставља извршну одлуку о изреченој казни полицији према месту пребивалишта, односно боравишта осуђеног и то онда када је одлука којом је изречена казна одузимања возачке дозволе постала правоснажна. Када се казна упише у казнену евиденцију она практично и почиње да тече, а осуђено лице је у обавези да поштује забрану управљања моторним возилом оне категорије која је наведена у судској одлуци. Међутим, Кривичним закоником је у члану 53. став 2. предвиђено да казна почиње да тече даном правоснажности судске одлуке. Ова неуједначеност законских прописа по питању почетка извршења казне не сме негативно утицати на право осуђеног да након истека казне управља моторним возилом.

У случају да осуђено лице прекрши забрану управљања моторним возилом, суд ће казну одузимања возачке дозволе заменити казном затвора и то тако што ће за једну годину одузимања возачке дозволе одредити један месец затвора (КЗ, чл. 53., ст. 2.).

⁵⁷ Закон о извршењу кривичних санкција „ Службени гласник Републике Србије“, бр. 55/ 14, чл. 194.

Казна одузимања возачке дозволе је временска казна чијим извршењем се лицу коме је изречена уствари забрањује да управља моторним возилом, при чему је само одузимање дозволе само технички начин спречавања да врши вожњу. Протеком времена за које је ова казна изречена осуђеном се одузета возачка дозвола враћа, с обзиром да је била одузета само за време колико је трајало извршење казне.⁵⁸

6. Алтернативно поступање са малолетним учиниоцима кривичних дела

6. 1. Васпитни налози

Деликвенција и криминално понашање младих, нарочито у периоду одрастања и прелаза из периода детињства у одрасло доба, данас се сматра великим проблемом савременог друштва. За многе младе данас, традиционални обрасци понашања и системи вредности у понашању, однос према члановима породице, школи, послу, обавезама нису прихватљиви и оправдани. Утицајем актуелних светских трендова све више се уназађују и угрожавају нормални процеси васпитања и социјализације малолетника, а млади се усмеравају ка деструктивном понашању. Сиромаштво, незапосленост како међу пунолетним тако и међу малолетним лицима, распад породице, неефикасни образовни системи само су неки од проблема са којима се млади суочавају. У нашој држави су ови проблеми итекако изражени, а њихове негативне последице додатно су појачане општом друштвено- економском проблематиком.⁵⁹

У савременим кривичноправним системима, малолетници као учиниоци кривичних дела су категорија која има посебан статус. Систем санкција намењених малолетним учиниоцима кривичних дела данас је заснован на социјално-заштитном моделу. Приоритетно је усмерен на личност учиниоца, његову рехабилитацију и реинтеграцију у друштвену средину, а посредно се води рачуна о извршеном делу и околностима везаним за његово извршење. Карактеристика овог система јесте његова поступност, јер се најтеже санкције користе као последње средство реакције и у најкраћем могућем трајању.

Све до доношења Закона о малолетним учиниоцима кривичних дела и кривичноправној заштити малолетних лица од 2006. године кривична материја која

⁵⁸ Ђорђевић, Ђ., (2008). Казна одузимања возачке дозволе. *Наука- Безбедност- Полиција*, стр. 3- 13

⁵⁹ Бајић Б. и Abdasalam Ali Ahmed. (2015). Кривичноправни статус малолетника у Србији. *Право- теорија и пракса*, 7- 9/ 2015, стр. 49- 61

регулише област малолетничке деликвенције била је подељена у више закона. Доношењем овог закона Србија је на посебан и специфичан начин регулисала кривичноправни статус малолетника. У основи закона нашли су се и међународни стандарди које је Република Србија ратификовањем међународних правних аката усвојила, а који су од значаја за регулисање кривичноправног статуса малолетних лица.⁶⁰ Неки од међународноправних аката које је ратификовала наша земља су: Конвенција УН о правима детета (1989. година),⁶¹ Европска конвенција за заштиту људских права и основних слобода,⁶² Минимална стандардна правила за малолетничко правосуђе (тз. Пекишка правила усвојена од стране ОУН 1985. године),⁶³ Правила УН о заштити малолетника лишених слободе (тз. Хаванска правила из 1990. године),⁶⁴ Стандардна минимална правила УН за мере алтернативне институционалном третману (тз. Токијска правила, усвојена 1990. године).⁶⁵ Законом су малолетни учиниоци кривичних дела подељени у три категорије на млађе малолетнике (од 14 до 16 година), старије малолетнике (од 16 до 18 године) и млађа пунолетна лица (лица која су у време извршења дела навршила 18 година, али у време суђења нису навршили 21 годину), одређена је посебна надлежност судова за поступање у кривичним предметима малолетних учиниоца кривичних дела, предвиђена је обавезна специјализација за лица која учествују у кривичном поступку који се води према малолетнику и предвиђена су нова средства ресторативне правде којима се избегава покретање или вођење кривичног поступка. Најзначајнија новина је увођење алтернативних мера (васпитних налога) које треба да воде скретању кривичног поступка на друге гране права (породично право, право социјалног старања).

Васпитни налози су мере факултативног карактера, што значи да је њихова примена могућност, а не обавеза. Као такви они ће се користити онда када се утврди да је целисходнија њихова примена од санкција којима су алтернатива. Целисходност примене

⁶⁰ Бајић Б. и Abdasalam Ali Ahmed, *op. cit.*, стр. 49- 61

⁶¹ Закон о ратификацији конвенције УН о правима детета, „ Сл. лист СФРЈ- Међународни уговори“, бр. 15/ 90

⁶² Закон о ратификацији европске конвенције за заштиту људских права и основних слобода, „ Сл. лист СЦГ- Међународни уговори“, бр. 9/ 03

⁶³ Резолуција УН 40/ 33, новембар 1985. године, више на: <http://npm.rs/attachments/3%20Pekinska%20pravila.pdf>, приступљено 27. 6. 2017. у 11: 00

⁶⁴ Резолуција УН 45/ 113, децембар 1990. године, више на: <http://npm.rs/attachments/5%20Pravila%20UNa.pdf>, приступљено 27. 6. 2017. у 11: 00

⁶⁵ Резолуција УН 45/ 110, децембар 1990. године, више на: <http://npm.rs/attachments/6%20Tokijska%20pravila.pdf>, приступљено 27. 6. 2017. у 11: 00

васпитних налога треба проценити са аспекта заштите друштвених интереса, заштите интереса малолетника и заштите интереса жртве.

Васпитни налози су мере и специјално превентивног карактера и воде вансудским облицима интервенције. Сврха ових налога је да се не покреће кривични поступак, односно да се започети обустави и да се њиховом применом утиче на правилан развој малолетника и јачање његове личне одговорности како убудуће не би вршио кривична дела. Према малолетном учиниоцу кривичног дела, за које је прописана казна затвора до 5 година или новчана казна, може се применити један или више налога (ЗОМУКД, чл. 5.). Налог може изрећи јавни тужилац за малолетнике или судија за малолетнике ако су испуњена два кумулативна услова. Први услов је објективни услов и он се односи на кривично дело и прописану казну (до 5 година затвора или новчана казна). Други услов је субјективни услов и он се јавља у два вида: 1) да је малолетник признао извршење кривичног дела; 2) да постоји одређени однос малолетника према кривичном делу и према оштећеном лицу. Увођење васпитних налога у систем малолетничког кривичног правосуђа у великој мери је променило и улогу оштећеног лица⁶⁶ у смислу његовог активнијег учествовања у реализацији неких васпитних налога, промени положаја оштећеног, од „немог посматрача“, сада постаје активан и његова улога постаје итекако значајна. Примаран циљ поступања према малолетнику управо представља поправљање штете нанете жртви и реинтеграција учиниоца кривичног дела.

6.2. Извршење васпитних налога

Извршење васпитних налога подразумева учествовање више људи како би се исти извршили на што бољи начин и постигло оно што се од њих очекује. Поред правосудних органа, малолетника, његових родитеља или заступника, ту су и органи старатељства, образовне установе, здравствене установе, спортске организације, невладин сектор, привредне организације и струковна удружења.⁶⁷ Да би се успешно управљало извршењем васпитних налога неопходно је: јасно дефинисати улоге и одговорности свих учесника

⁶⁶Маљковић, М. (2011). Алтернативе казни затвора. *Социјална мисао, часопис за теорију и критику социјалних идеја и пракси*, 72, стр 9- 22

⁶⁷ Републички завод за социјалну заштиту, *Развој стандарда и процедура за примену васпитних налога*, више на: <http://www.zavodsz.gov.rs/PDF/Standardi%20i%20procedure%20Vaspitni%20naloz.pdf>, приступљено 30. 7. 2017. у 14: 11, стр. 11

који учествују у извршењу, успоставити механизме сарадње између учесника, дефинисати начине финансирања и прописати правила за вођење евиденција.⁶⁸

Приликом избора васпитних налога, надлежни органи (судија за малолетнике или јавни тужилац за малолетнике) узимају у обзир интерес како малолетника тако и оштећеног лица водећи рачуна да они не ометају процесе редовног школовања или запослења малолетника. Малолетнику се може изрећи више васпитних налога истовремено ако је то неопходно да би се оставрила сврха истих. Васпитни налог не може трајати дуже од 6 месеци, а избор налога, замена, примена и надзор у његовом остварењу надлежни орган врши у сарадњи са родитељима односно стараоцима малолетника. Закон о малолетним учиниоцима кривичних дела и кривичноправно заштити малолетника познаје ове васпитне налоге:

- 1) поравњање са оштећеним како би се накнадом штете, извињењем, радом или на неки други начин отклониле, у целини или делимично штетне последице дела;
- 2) редовно похађање школе или редовно одлажење на посао;
- 3) укључивање без накнаде, у рад хуманитарних организација или послове социјалног, локалног или еколошког садржаја;
- 4) подвргавање одговарајућем испитивању и одвикавању од зависности изазване употребом алкохолних пића или опојних дрога;
- 5) укључивање у појединачни или групни третман у одговарајућој здравственој установи или саветовалишту (ЗОМУКД, чл 7.).

У практичној примени законских решења везаних за васпитне налоге уочени су одређени проблеми које би требало отклонити даљим изменама закона и усаглашавањем са другим законима. Као *први* и главни проблем наводе се нејасна правна природа васпитних налога која утиче на њихово смањено изрицање, *други* то што их јавни тужилац може изрећи у ситуацији када још увек није извесно да ли је малолетник учинио кривично дело и као *трећи* проблем наводи се њихово често мешање са васпитним мерама јер имају сличну садржину.

⁶⁸ Републички завод за социјалну заштиту, Развој стандарда и процедура за примену васпитних налога, више на: <http://www.zavodsz.gov.rs/PDF/Standardi%20i%20procedure%20Vaspitni%20nalozii.pdf>, приступљено 30. 7. 2017. у 14: 11, стр. 11

Управо ови проблеми доводе до умањене примене васпитних налога па је неопходно донети бројне подзаконске акте којима би се детаљније регулисале одредбе о извршењу налога, а текст закона иновирати у погледу правила о њиховом извршењу.

7. Закључак

Појавом алтернативних кривичних санкција добијено је ново „ оружје“ у борби против криминалитета. Модерна законодавства континуирано раде на модификовању и усавршавању постојећих алтернативних кривичних санкција, али уводе и нове. Наше кривично законодавство улаже велике напоре да створи боље услове за примену алтернативних кривичних санкција. И поред тога што су усвојени бројни закони и подзаконски акти који треба да обезбеде примену алтернативних кривичних санкција постоје бројне препреке које отежавају њихову примену. Пре свега ту је недостатак организационих предуслова, недовољно финансијских средстава које држава издваја за извршење ових санкција, али и негативан став како стручне тако и опште јавности. Када је у питању стручна јавност треба усмерити напоре да се судство активније укључује у спровођење алтернативних кривичних санкција, тачније да буде упознато са циљевима увођења алтернативних санкција, начинима на које ће се оне спроводити, али и стручно обучено да процени њихову делотворност. Општа јавност треба да заузме позитиван став о алтернативним начинима кажњавања и да активно учествује у њиховом спровођењу, јер ће то свакако допринети успешнијој ресоцијализацији осуђених лица.

Неопходно је да законодавни органи наставе са даљим реформама и унапређењем кривичноправног система, да се запослени који раде у систему кривичног правосуђа професионално усаврше, да се рашири мрежа повереничких канцеларија, унапреди сарадња судова и тужилаштва са органима надлежним за извршење алтернативних кривичних санкција и да се јавност упозна са садржајем алтернативних кривичних санкција и мотивише да прихвати овакав начин кажњавања.

Узимајући у обзир све до сада речено о алтернативним кривичним санкција, можемо закључити да су оне перспектива и смер будућег развоја кривичног права уопште.

8. Литература

1. Бајић Б. и Abdasalam Ali Ahmed. (2015). Кривичноправни статус малолетника у Србији. *Право- теорија и пракса*, 7- 9/ 2015, стр. 49- 61
2. Васиљевић, Д. (2007). Рад у јавном интересу као алтернатива затвору. *Београдска дефектолошка школа 3/ 2007*, стр. 149- 161
3. Грујић, З. (2016). *Нове алтернативне казни затвора у кривичном законодавству Републике Србије* (Доктроска дисертација, Универзитет у Новом Саду, Правни факултет), <http://nardus.mpn.gov.rs/bitstream/handle/123456789/6915/Disertacija14637428931071.pdf?sequence=1&isAllowed=y>
4. Ђорђевић, Ђ., (2008). Казна одузимања возачке дозволе. *Наука- Безбедност- Полиција*, стр. 3- 13
5. Игњатовић, Ђ., *Право извршења кривичних санкција*, Београд, 2014
6. Маљковић, М. (2011). Алтернативе казни затвора. *Социјална мисао, часопис за теорију и критику социјалних идеја и пракси* , 72, стр 9- 22
7. Министарство спољних послова Републике Србије, <http://www.mfa.gov.rs/sr/index.php?lang=lat>
8. Митрић, В. (2015). Специфичност алтернативних санкција у кривичном праву Србије. *Право- теорија и пракса*, 32(1- 3), стр. 61- 73
9. Мрвић- Петровић Н., *Алтернативне кривичне санкције и поступци*, Београд, 2010.
10. Резолуција УН 40/ 33, новембар 1985. године, <http://npm.rs/attachments/3%20Pekinska%20pravila.pdf>,
11. Резолуција УН 45/ 113, децембар 1990. године, <http://npm.rs/attachments/5%20Pravila%20UNa.pdf>,
12. Резолуција УН 45/ 110, децембар 1990. године, <http://npm.rs/attachments/6%20Tokijska%20pravila.pdf>
13. Републички завод за социјалну заштиту, *Развој стандарда и процедура за примену васпитних налога*, <http://www.zavodsz.gov.rs/PDF/Standardi%20i%20procedure%20Vaspitni%20nalози.pdf>
14. Републички завод за статистику,

<http://webrzs.stat.gov.rs/WebSite/Public/ReportResultView.aspx?rptKey=indId%3d140205IND01%2635%3d6%2659%3d0%2c01%2c0111%2c0112%2c0122%2c0123%2c02%2c03%2c031%2c032%2c036%2c04%2c05%2c06%2c07%2c08%262%3d%23all%23%266%3d1%2c2%26sAreaId%3d140205%26dType%3dName%26lType%3dSerbianCyrillic>,

15. Спиридонов, А. (2014). *Алтернативне санкције и законодавство Републике Србије*. Мастер рад. Ниш: Правни факултет, <http://www.prafak.ni.ac.rs/files/master-radovi/ankica-spiridonov.pdf>,

16. Стојановић З., Кривично право, Београд, 2014.

17. Узелац, С. (2002), *Заштитни надзор*, Загреб: Накладни завод Глобус

18. Шкулић, М. (2009). Алтернативне кривичне санкције- појам, могућности и перспективе. У: *Поједностављене форме поступања у кривичним стварима и алтернативне кривичне санкције*. (стр. 30- 57). Златибор: Српско удружење за кривичноправну теорију и праксу

Законски прописи:

1. Закон о извршењу ванзаводских санкција и мера, „ Службени гласник Републике Србије“, бр. 55/ 14

2. Закон о изменама и допунама Кривичног законика, “Службени гласник Републике Србије“, бр. 72/09

3. Закон о извршењу кривичних санкција, „ Службени гласник Републике Србије“, бр. 85/ 05, 72/ 09

4. Закон о извршењу кривичних санкција, „ Службени гласник Републике Србије“, бр. 55/ 14

5. Законик о кривичном поступку, „ Службени гласник Републике Србије “, бр. 72/ 11, 101/ 11, 121/ 12, 32/ 13, 45/ 13, 55/ 14

6. Закон о малолетним учиниоцима кривичних дела и кривичноправној заштити малолетних лица, „ Службени гласник Републике Србије“, бр. 85/ 05

7. Закон о потврђивању споразума о стабилизацији и придруживању између европских заједница и њихових држава чланица, са једне стране, и Републике Србије, са друге стране, „ Службени гласник Републике Србије- међународни уговори“, бр. 83/ 08

8. Закон о ратификацији европске конвенције за заштиту људских права и основних слобода, „Сл. лист СЦГ- Међународни уговори“, бр. 9/ 03
9. Закон о ратификацији конвенције УН о правима детета, „Сл. лист СФРЈ- Међународни уговори“, бр. 15/ 90
10. Кривични законик, „Службени гласник Републике Србије“, бр. 85/ 05, 88/ 05- испр., 107/ 05- испр., 72/ 09, 121/ 12. 104/ 13, 108/ 14 и 94/ 16
11. Правилник о начину извршењу казне затвора у просторијама у којима осуђени станује, „Службени гласник Републике Србије“, бр. 64/ 10